

2016. M8

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

*Scrúdú na
hArdteistiméireachta, 2016*

Gaeilge Ardleibhéal

Páipéar II

200 MARC

**Dé Máirt
14 Meitheamh
Maidin, 9.30 go dtí 12.35**

Treoracha d'iarrthóirí ar leathanach 3

Léigh na treoracha ar leathanach 3

Treoracha d'iarrthóirí

*Ní mór do na hiarrthóirí cúram a dhéanamh de chruinneas na teanga.
Caillfear marcanna má bhítear faillitheach ann.*

FREAGAIR GACH CEIST (1, 2, 3 AGUS 4).

Ceist 1: **LÉAMHTHUISCINT: A agus B**
Tá Ceist 1 - 5 ar cómharc.
Glacfar le freagraí i d'fhocail féin nó i bhfocail an tsleachta,
de réir mar a éilíonn an cheist.
Ní mór Ceist 6(b) a fhreagairt i d'fhocail féin, áfach.

Ceist 2: **PRÓS:**
Ainmnithe (A) nó Roghnach (B)

Ceist 3: **FILÍOCHT:**
Ainmnithe (A) nó Roghnach (B)

Ceist 4: **LITRÍOCHT BHREISE**

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceisteanna a ghabhann leis.

Na Cluichí Oilimpeacha – Prionsabail agus Conspóidí

1. Tá samhradh iontach spóirt buailte linn. Tá Euro 2016, Corn na hEorpa sa sacar, ar siúl sa Fhrainc faoi láthair. Den chéad uair riamh, tá dhá fhoireann as Éirinn páirteach ann, Poblacht na hÉireann agus Tuaisceart Éireann. Chomh maith leis sin, cuirfear tús leis na Cluichí Oilimpeacha i gcathair Rio de Janeiro ag tús mhí Lúnasa. I Londain a tionóladh na cluichí deireanacha in 2012. Tá éacht Katie Taylor i Londain fós beo inár gcuimhne. Bhuaigh sí bonn óir i ndornálaíocht éadrom-mheáchain na mban. Bean as an Rúis a bhí ina coinne sa bhabhta ceannais. Bhí an troid an-chothrom. Bhí teannas san airéine ag deireadh na troda mar cuireadh moill ar fhógairt an toraidh. Ardaíodh na mílte glór san airéine, agus ar fud na hÉireann, nuair a fógraíodh go raibh an bua ag Katie. Ba bhua stairiúil é sin mar glacadh le dornálaíocht na mban mar spórt Oilimpeach den chéad uair riamh ag na cluichí in 2012.

2. Ba é Pierre de Coubertin ón bhFrainc a d'athbhunaigh na Cluichí Oilimpeacha sa ré nua sa bhliain 1896. Mar oideachasóir, d'aithin de Coubertin tábhacht an chorpoideachais i gcúrsaí oideachais. Throid sé go láidir chun an corpoideachas a chur ar churaclam na scoileanna sa Fhrainc ag an am. Mar staraí, bhí sé an-tógtha leis na cuntais a léigh sé faoi na cluichí a bhíodh acu sa tSean-Ghréig. San Aithin a tionóladh na chéad Chluichí Oilimpeacha sa ré nua. Reáchtáladh na Cluichí Oilimpeacha gach ceathrú bliain ó shin i leith seachas na blianta 1916, 1940 agus 1944 nuair a bhí an dá chogadh dhomhanda ar siúl. Is sa Chairt Oilimpeach a leagtar síos na prionsabail is ceart a leanúint sna Cluichí Oilimpeacha. De réir na bprionsabal sin, is tábhachtaí páirt a ghlacadh sna cluichí ná an bua a fháil iontu. Ba cheart an iomaíocht a bheith cothrom agus cóir i gcónaí, agus meas a bheith ag na hiomaitheoirí ar a chéile. Ar an ábhar sin, tá cosc iomlán ar dhrugaí a thugann buntáiste mímhacánta d'iomaitheoirí. Tá sé ina bhunphrionsabal de chuid na gCluichí Oilimpeacha gan ligean do lucht na polaitíochta mí-úsáid a bhaint as an spórt nó as na hiomaitheoirí ar mhaithe lena gcuspóirí polaitiúla féin.

3. I mBeirlín a tionóladh na cluichí sa bhliain 1936. Bhí an lasair Oilimpeach in úsáid ag na Cluichí Oilimpeacha sa bhliain 1928, ach tosaíodh nós nua i mBeirlín. Lasadh tóirse le ga na gréine ar Shliabh Oilimpia, láthair na gcluichí sa Ghréig sa sean-am. Ansin, iompraíodh an tóirse sin ón nGréig go dtí searmanas oscailte na gCluichí Oilimpeacha i mBeirlín. Tá an nós seo fós ina dhlúthchuid de na cluichí. Anois ag na Cluichí Oilimpeacha, coimeádtar an lasair Oilimpeach sin ar lasadh i bpríomhionad na gcluichí ó thús deireadh na n-imeachtaí. Bhí prionsabail idéalacha na gCluichí Oilimpeacha go mór faoi ionsaí polaitiúil i mBeirlín an bhliain sin. Bhí an Ghearmáin faoi réimeas Naitsíoch Hitler ag an am. Bhí go leor tíortha buartha go mbainfeadh Hitler agus na Naitsithe leas polaitiúil as an ócáid chun tacú lena ndearcadh ciníoch go raibh an cine geal Airianach níos cumasaí ná aon chine eile. Ach léirigh Jesse Owens, lúthchleasaí gorm ó na Stáit Aontaithe, nach raibh aon bhunús leis an dearcadh Naitsíoch seo nuair a bhuaigh sé ceithre bhonn óir sa lúthchleasaíocht. Ba é Jesse Owens laoch na gcluichí agus tháinig na prionsabail Oilimpeacha slán ón mbolscaireacht Naitsíoch.

4. Ba iad na drugaí a bhagair ar phrionsabail idéalacha na gCluichí Oilimpeacha in Seoul sa bhliain 1988. Moladh Ben Johnson as Ceanada go mór i ndiaidh dó an bonn óir a bhuaigh i rás céad méadar na bhfear. Sháraigh sé curiarracht an domhain nuair a rith sé an céad méadar i 9.79 soicind. Ach cúpla lá i ndiaidh a bhua, cuireadh i leith Johnson gur bhain sé úsáid as substaintí stéaróideacha chun buntáiste mímhacánta a fháil ar na hiomaitheoirí eile sa rás. Baineadh an bonn óir de agus níor tugadh aitheantas dá churiarracht. Tháinig sé chun solais in imeacht na mblianta gur ghlac formhór na n-iomaitheoirí sa rás sin drugaí ag am éigin. Ó shin i leith, déantar tástáil rialta agus monatóireacht dhian ar lucht spóirt an domhain chun cosc a chur le húsáid na ndrugaí mídhleathacha sa spórt. Ach fós féin, bíonn conspóidí ann go minic faoi úsáid na ndrugaí seo le buntáiste mímhacánta a fháil sa spórt. Ní leor prionsabail idéalacha leis an gothroime a chinntiú.

5. Cúpla mí ó shin, d'éisigh Uachtarán Choiste Idirnáisiúnta na gCluichí Oilimpeacha, Thomas Bach, teachtaireacht inar thagair sé don scáil atá ar shaol an spóirt faoi láthair. Luaigh sé na líomhaintí faoi dhrugaí agus faoi bhreabanna in aghaidh iomaitheoirí áirithe atá á bhfiosrú faoi láthair. Dhearbhaigh sé arís an dualgas atá ar gach iomaitheoir fanacht dílis don iomaíocht chóir sa spórt. Agus é ag féachaint chun cinn ar na cluichí in Rio de Janeiro, luaigh an tUachtarán Bach na fadhbanna atá sa Bhrasaíl faoi láthair. Tá cúlú eacnamaíochta sa tír, agus tá an dífhostaíocht agus an boilsciú ag ardú gan stad. Bhí sé cinnte, áfach, go gcuirfí fáilte roimh na hiomaitheoirí agus roimh an

lucht féachana in Rio. Tá súil aige nach mbeidh conspóid ná scannal ag baint le cluichí 2016. Is é ár nguí anseo in Éirinn go gcruthóidh ár gcuid iomaitheoirí Éireannacha go léir go maith sna Cluichí Oilimpeacha agus in Euro 2016.

Bunaithe ar eolas ó fhoinsí éagsúla

Cúig fháinne na gCluichí Oilimpeacha

Ceisteanna

1. (a) Luaigh **dhá** phointe eolais faoi Euro 2016, Corn na hEorpa sa sacar, atá ar siúl faoi láthair. (Alt 1)
 - (b) (i) Cén fáth a raibh teannas san airéine ag deireadh throid Katie Taylor? (Alt 1)
 - (ii) Bua stairiúil ba ea bua Katie, dar leis an údar. Cén chúis atá lena thuairim? (Alt 1)

(7 marc)
2. (a) Scríobh síos **dhá** phointe eolais faoi Pierre de Coubertin mar oideachasóir sa Fhrainc. (Alt 2)
 - (b) (i) Cén fáth nár reáchtáladh na Cluichí Oilimpeacha sna blianta 1916, 1940 agus 1944? (Alt 2)
 - (ii) Cad a deirtear sa Chairt Oilimpeach faoin iomaíocht sna cluichí? (Alt 2)

(7 marc)
3. (a) Luaigh **dhá** phointe eolais faoin nós a tosaíodh i mBeirlín agus atá fós ina dhlúthchuid de na Cluichí Oilimpeacha. (Alt 3)
 - (b) (i) Cén fáth a raibh go leor tíortha buartha faoi Hitler agus na Cluichí Oilimpeacha? (Alt 3)
 - (ii) Conas a léirigh Jesse Owens nach raibh aon bhunús leis an dearcadh Naitsíoch? (Alt 3)

(7 marc)
4. (a) Tabhair **dhá** chúis ar moladh Ben Johnson ag na Cluichí Oilimpeacha in Seoul. (Alt 4)
 - (b) (i) Cad a cuireadh i leith Johnson cúpla lá i ndiaidh dó an rás a bhuachan? (Alt 4)
 - (ii) Cad a dhéantar anois le cosc a chur le húsáid na ndrugaí mídhleathacha sa spórt? (Alt 4)

(7 marc)
5. (a) Scríobh síos **dhá** rud a dúirt Uachtarán Choiste Idirnáisiúnta na gCluichí Oilimpeacha faoi shaol an spóirt faoi láthair. (Alt 5)
 - (b) (i) Cad iad na fadhbanna atá sa Bhrasaíl faoi láthair, dar leis an Uachtarán Bach? (Alt 5)
 - (ii) Cad é ár nguí anseo in Éirinn, dar leis an údar? (Alt 5)

(7 marc)
6. (a) Aimsigh sampla d'ainmfhocal sa tuiseal ginideach iolra in Alt 1 **agus** sampla de bhriathar sa Mhodh Coinníollach in Alt 3.
 - (b) Bunaithe ar an eolas sa sliocht thuas, déan plé, **i d'fhocail féin**, ar **dhá** aidhm a bhí ag an údar, dar leat, nuair a scríobh sé an sliocht seo. (Is leor **60** focal.)

(15 mharc)

Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair na ceisteanna a ghabhann leis.

Athrú Aeráide: Fadhb Mhór ár Linne

1. Chonaic mé clár spéisiúil faoin gcomhshaol ar an teilifís le déanaí. Bhí eolaí cáiliúil ag cur síos ar na hathruithe atá tar éis tarlú sa réigiún Artach le caoga bliain anuas. Tá an teocht ag ardú ann agus an leac oighir ag leá dá bharr. Ceaptar go mbeidh iomlán an mhachaire leac oighir san Artach leáite faoi lár na haoise seo. Is tubaiste don dúlra na hathruithe seo, go háirithe don bhéar bán a chónaíonn sa réigiún. Dhírigh an clár seo ar chás an bhéir bháin. Is minic a bhíonn air a shaol a chur i mbaol chun teacht ar bhia atá ag éirí gann. Chonacthas an béar sa chlár ina sheasamh ar aill chéim ag faire ar a sheans chun breith ar bhia ón uisce. Tuigimid go léir faoin am seo go bhfuil athruithe suntasacha tagtha ar chúrsaí aimsire, ní hamháin sa réigiún Artach, ach ar fud an domhain. Is é an t-athrú aeráide an dúshlán is mó atá roimh an gcine daonna faoi láthair. Ní haon ionadh mar sin go bhfuil na téarmaí “athrú aeráide”, “téamh domhanda” agus “forbairt inbhuanaithe” le cloisteáil go minic na laethanta seo.

2. In alt san iris *The Yale Review* sa bhliain 1933, scríobh an t-eacnamaí clúiteach John Maynard Keynes go raibh an cine daonna ag scriosadh áilleacht an dúlra toisc nach raibh aon luach airgid ag baint leis an áilleacht sin. Tugadh an chluas bhodhar don rabhadh sin, go háirithe sna blianta tar éis an Dara Cogadh Domhanda. Tháinig borradh faoin tionsclaíocht sa domhan forbartha sna blianta sin. D'éirigh na monarchana níos mó agus sceitheadh níos mó ábhar díobhálach san aer. Ba bheag cosaint a bhí ann don dúlra. Ba léir sula i bhfad go raibh an fás geilleagrach seo agus gníomhaíocht an chine daonna ag dul i bhfeidhm go mór ar an gcomhshaol. Faoi lár na 1970idí, tuigeadh do chuid mhór daoine go raibh fadhbanna ag teacht chun cinn agus gur ghá aghaidh a thabhairt orthu. Thosaigh eolaithe ag ardú ceisteanna faoin tionchar a bhí ag forbairt na tionsclaíochta ar chúrsaí aimsire. Bhí siad ag fiafraí conas is féidir forbairt thionsclaíoch a dhéanamh sa saol seo gan an domhan féin a chur i mbaol. Sa bhliain 1987, d'fhoilsigh na Náisiúin Aontaithe tuairimí agus argóintí a lán eolaithe faoin athrú aeráide i dtuarascáil dar teideal *Ár dTodhchaí Chomónta*.

3. Sa tuarascáil *Ár dTodhchaí Chomónta*, scríobh na heolaithe faoin gcaoi a raibh an t-atmaisféar ag éirí

níos teo, faoin gcaoi a raibh gáis nimhiúla ag sní isteach san atmaisféar agus faoin gcaoi a raibh na patrúin aimsire ag athrú ar fud an domhain. Ó thús na 1990idí, tá toscairí idirnáisiúnta ag bailiú le chéile go rialta chun athbhreithniú a dhéanamh ar an athrú aeráide. Pléann siad ceisteanna casta mar sceitheadh gáis nimhiúil, caighdeán an aeir agus an uisce, cosaint na bhforaóisí, agus modhanna glasa táirgthe. Rinneadh dul chun cinn thar na blianta, go háirithe ag an gcruinniú mullaigh in Rio de Janeiro sa bhliain 1992, an *Rio Earth Summit* mar a thugtar air. Ansin, sa bhliain 1997, aontaíodh Prótocal Kyoto. Is é atá sa phrótocal seo ná plean gníomhaíochta idirnáisiúnta chun dul i ngleic leis an athrú aeráide ar fud an domhain. Chuir Prótocal Kyoto ceangal ar gach tír iarracht a dhéanamh timpeallacht ísealcharbóin a chruthú i ngach réimse dá sochaí.

4. Tuigeann muintir na hÉireann go bhfuil athruithe tagtha ar phatrúin na haimsire anseo le blianta beaga anuas. Tá teocht na hÉireann ag ardú, tarlaíonn níos mó stoirmeacha, bíonn an geimhreadh níos fliche agus titeann níos mó báistí ó cheann ceann na bliana. Is cosúil go raibh tionchar ag go leor den fhorbairt a rinneadh i rith ré an Tíogair Cheiltigh ar na hathruithe ar phatrúin na haimsire. Milleadh páirceanna glasa nuair a tógadh eastáit mhóra tionsclaíochta agus tithíochta orthu. Tháinig ardú ar úsáid na mbreoslaí iontaise, ola agus gás. Cheannaigh daoine carranna móra agus tháinig méadú ar an trácht ar na bóithre. Chuaigh níos mó daoine ar eitiltí thar lear. Déanann an t-aerthaisteal an-dochar don chiseal ózóin agus laghdaíonn sé sin an chosaint atá ag an domhan ar an radaíocht ultraivialait, rud a chuireann leis an téamh domhanda agus leis an athrú aeráide.

5. Is sa tuarascáil *Ár dTodhchaí Chomónta* a úsáideadh an téarma “forbairt inbhuanaithe” den chéad uair. Is é atá i gceist le forbairt inbhuanaithe ná forbairt nach ndéanfaidh dochar don timpeallacht. Is dúshlán pearsanta do gach duine é dul i ngleic ina shaol féin leis an athrú aeráide agus tabhairt faoin bhforbairt inbhuanaithe a chur chun cinn. Is fearr siúl nó rothaíocht ná an carr a úsáid ar thurais ghairide. Is fearr, ó thaobh shláinte na cruinne de, bus nó traein a úsáid ar thurais fhada. Is ceart gearradh siar ar eitiltí. Is minic an tUachtarán Ó hUiginn, ag caint ar an bhforbairt inbhuanaithe. In óráid a rinne sé le déanaí, mar shampla, mhol sé don aos óg a ndícheall

a dhéanamh i gcónaí chun a dheimhniú go mbeadh an domhan níos sláintiúla ina ndiaidh. Nuair a tháinig na ceannairí idirnáisiúnta le chéile ag ollchruinniú i bPáras i mí na Nollag seo caite, d’aontaigh siad dlús a chur leis an obair le sochaí ísealcharbóin a chruthú ar fud an domhain faoin mbliain 2030. Ach tá an cheist chrua ann i gcónaí - an gcuirfear an gealltanas breá sin i bhfeidhm?

Bunaithe ar eolas ó fhoinsí éagsúla

Ceisteanna

1. (a) Cad iad na hathruithe atá tar éis tarlú sa réigiún Artach le caoga bliain anuas? (Alt 1)
 - (b) (i) Cén fáth a mbíonn ar an mbéar bán a shaol a chur i mbaol go minic? (Alt 1)
 - (ii) Cad é an dúshlán is mó atá roimh an gcine daonna faoi láthair? (Alt 1)(7 marc)
2. (a) Cad a scríobh John Maynard Keynes faoin mbaint a bhí ag an gcine daonna le háilleacht an dúlra? (Alt 2)
 - (b) (i) Cén t-athrú a tharla sa domhan forbartha sna blianta tar éis an Dara Cogadh Domhanda? (Alt 2)
 - (ii) Cad a bhí á fhiafraí ag na heolaithe faoi lár na 1970idí? (Alt 2)(7 marc)
3. (a) Luaigh **dhá** rud ar scríobh na heolaithe fúthu sa tuarascáil *Ár dTodhchaí Chomónta*. (Alt 3)
 - (b) (i) Scríobh síos **dhá** cheann de na ceisteanna casta a phléann na toscairí idirnáisiúnta go rialta. (Alt 3)
 - (ii) Cén ceangal a chuir Prótacal Kyoto ar gach tír? (Alt 3)(7 marc)
4. (a) Cad iad na hathruithe atá tagtha ar phatrúin na haimsire in Éirinn le blianta beaga anuas? (Tabhair **dhá** cheann díobh.) (Alt 4)
 - (b) (i) Cad a tógadh ar pháirceanna glasa in Éirinn i rith ré an Tíogair Cheiltigh? (Alt 4)
 - (ii) Conas a chuireann an t-aerthaisteal leis an téamh domhanda? (Alt 4)(7 marc)
5. (a) Scríobh síos **dhá** cheann de na moltaí a dhéanann an t-údar maidir le cúrsaí taistil. (Alt 5)
 - (b) (i) Cad a mhol an tUachtarán Ó hUiginn don aos óg a dhéanamh? (Alt 5)
 - (ii) Cad a d’aontaigh na ceannairí idirnáisiúnta ag ollchruinniú i bPáras? (Alt 5)(7 marc)
6. (a) Aimsigh sampla den bhriathar saor san Aimsir Láithreach in Alt 1 agus sampla d’ainmfhocal baininsneach sa tuiseal ginideach uatha in Alt 5.
 - (b) Déan plé i d’fhocail féin ar **dhá** pointe eolais faoin athrú aeráide a luann an t-údar sa sliocht seo. (Is leor **60** focal.)(15 mharc)

Ceist 2 PRÓS (30 marc)

– PRÓS AINMNITHE nó PRÓS ROGHNACH – (30 marc)

Freagair Ceist 2A (Prós Ainmnithe) *nó* Ceist 2B (Prós Roghnach) thíos.

2A. Prós Ainmnithe

Maidir leis an scéal béaloidis *Oisín i dTír na nÓg*, déan plé **gairid** ar do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

- (i) An léiriú a fhaighimid ar Oisín mar dhuine grámhar dílis sa scéal.
- (ii) An pháirt a ghlacann Pádraig Naofa sa scéal. (Is leor **dhá** phointe eolais.)
- (iii) Scríobh síos **dhá** shampla den áibhéil sa scéal **agus** déan plé gairid ar gach ceann díobh.

(30 marc)

2B. Prós Roghnach

Níl cead aon ábhar a bhaineann le Prós Ainmnithe a úsáid i bhfreagra ar an bPrós Roghnach.

Maidir le **scéal béaloidis roghnach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, freagair do rogha **dhá** cheann díobh seo a leanas:

- (i) Scríobh síos an tréith is mó atá ag an bpríomhcharachtar (ag an bpríomhphearsa) sa scéal. Déan cur síos ar an léiriú a dhéantar ar an tréith sin sa scéal.
- (ii) Ainmnigh an mioncharachtar (an mhionphearsa) is tábhachtaí sa scéal, dar leat. Cén pháirt atá aige/aici sa scéal? (Is leor **dhá** phointe eolais.)
- (iii) Cad í an tréith bhéaloidis is mó atá sa scéal, dar leat? Scríobh síos **dhá** shampla den tréith sin sa scéal **agus** déan plé gairid ar gach ceann díobh.

Ní mór teideal an scéil bhéaloidis sin a scríobh síos go cruinn.

(30 marc)

Ceist 3 *FILÍOCHT (30 marc)*

– FILÍOCHT AINMNITHE nó FILÍOCHT ROGHNACH – (30 marc)

Freagair Ceist 3A (Filíocht Ainmnithe) *nó* Ceist 3B (Filíocht Roghnach) thíos.

3A. Filíocht Ainmnithe

- (i) Cad é an príomhthéama sa dán *An tEarrach Thiar* (thíos), dar leat?
Déan plé ar na híomhánna a úsáideann an file sa dán chun an príomhthéama sin a léiriú. (15 mharc)
- (ii) Cad é an mothúchán is láidre a léiríonn an file sa dán seo?
(Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.) (6 mharc)
- (iii) Úsáideann an file go leor aidiachtaí sa dán. Roghnaigh **dhá** cheann de na haidiachtaí sin agus déan plé gairid ar an tábhacht a bhaineann leo sa dán, dar leat. (9 marc)

An tEarrach Thiar

1. Fear ag glanadh cré
De ghímseán spáide
Sa gciúineas shéimh
I mbrothall lae:
Binn an fhuaim
San Earrach thiar.

2. Fear ag caitheadh
Cliabh dhá dhroim,
Is an fheamainn dhearg
Ag lonrú
I dtaitneamh gréine
Ar dhuirling bháin:
Niamhrach an radharc
San Earrach thiar.

3. Mná i locháin
In íochtar diaidh-thrá,
A gcótaí craptha,
Scáilí thíos fúthu:
Támh-radharc síothach
San Earrach thiar.

4. Toll-bhuillí fanna
Ag maidí rámha,
Currach lán éisc
Ag teacht chun cladaigh
Ar ór-mhuir mhall
I ndeireadh lae;
San Earrach thiar.

3B. Filíocht Roghnach

Níl cead aon ábhar a bhaineann le Filíocht Ainmnithe a úsáid i bhfreagra ar an bhFilíocht Roghnach.

- (i) Maidir le **dán nua-aimseartha roghnach** a ndearna tú staidéar air le linn do chúrsa, cad é an príomhthéama sa dán, dar leat?
Déan plé ar an bhforbairt a dhéanann an file ar an bpríomhthéama sin ó thús deireadh an dáin. (15 mharc)
- (ii) Cad é an mothúchán is láidre atá sa dán, dar leat?
(Is leor pointe **amháin** eolais as an dán mar thacaíocht le do fhreagra.) (6 mharc)
- (iii) Cad í an teicníc is mó a thaitníonn leat sa dán? Scríobh síos **dhá** phointe eolais faoin teicníc sin sa dán. (9 marc)

Ní mór teideal an dáin sin, mar aon le hainm an fhile, a scríobh síos go cruinn.

Ceist 4 LITRÍOCHT BHREISE (40 marc)

– LITRÍOCHT BHREISE – (40 marc)

Freagair do rogha ceann **amháin** as Ceist 4 (A, B, C, D, E **nó** F) thíos.

4A. An Triail

“Á, bhuel! Glacaimis misneach. Níl a fhios ag aon duine beo cad tá roimhe,” arsa Pádraig le Máire oíche an rince sa teach scoile.

Déan plé ar an gcineál saoil a bhí roimh Mháire ón oíche sin ar aghaidh **agus** ar an gcaoi a ndeachaigh sí i ngleic leis an saol sin sa dráma *An Triail*. (40 marc)

4B. A Thig Ná Tit Orm

“Tugann Maidhc Dainín cuntas an-taitneamhach dúinn ar an tréimhse a chaith sé i gCeardscoil an Daingin **agus** ar shamhradh na bliana 1958 ina dhírbeathaisnéis *A Thig Ná Tit Orm*.”

Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4C. Tóraíocht Dhiarmada agus Ghráinne

“Tá an draíocht **agus** an áibhéil ag baint le cuid mhór de na heachtraí a tharlaíonn sa *Tóraíocht*.”

Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4D. Gafa

“Tá an mháthair, Eithne, tuirseach ó bheith ag plé le cás Eoin **agus** tuirseach den easpa tacaíochta ó Bhreandán sa sliocht as an úrscéal *Gafa*.”

Déan plé ar an ráiteas sin. (40 marc)

4E. Canary Wharf

“Ní fheadar an gcuirfeadh cúrsaí mar a thit siad amach, díomá ar an Uasal Maxwell,” a smaoinigh Oscar dó féin sa scéal *Mil*.

Déan plé ar na himeachtaí a tharla i ndiaidh bhás Maxwell **agus** ar an toradh a bhí ar na himeachtaí sin. (40 marc)

4F. Dánta Breise – Caoineadh Airt Uí Laoghaire

Freagair (i), (ii) agus (iii) thíos.

Nóta: Bain úsáid as Leagan 1 **nó** as Leagan 2 (lgh 11-12 thall) den dán i do fhreagraí.

(i) Cén léiriú a thugtar dúinn ar an gcineál duine é Art Ó Laoghaire sna línte 8-35 den dán *Caoineadh Airt Uí Laoghaire* (thall)? (18 marc)

(ii) Cad é an mothúchán is mó atá sa dán seo, dar leat? Is leor **dhá** pointe eolais faoin mothúchán sin. Bíodh tagairtí cruinne agat do théacs an dáin i do fhreagra. (12 mharc)

(iii) Cén mheadaracht atá sa dán seo? Scríobh pointe **amháin** eolais faoin meadaracht seo agus léirigh do fhreagra le sampla cruinn ón dán. (10 marc)

Caoineadh Airt Uí Laoghaire

Leagan 1

I

4 Mo ghrá go daingean tu!
Lá dá bhfaca thu
Ag ceann tí an mhargaidh,
Thug mo shúil aire dhuit,
Thug mo chroí taitneamh duit,
D'éalaíos óm charaid leat
I bhfad ó bhaile leat.

8 Is domhsa nárbh aithreach:
Chuiris parlús á ghealadh dhom
Rúmanna á mbreacadh dhom,
Bácús á dheargadh dhom,
12 Brící á gceapadh dhom,
Rósta ar bhearaibh dom,
Mairt á leagadh dhom;
Codladh i gclúmh lachan dom
16 Go dtíodh an t-eadartha
Nó thairis dá dtaitneadh liom.

20 Mo chara go daingean tu!
Is cuimhin lem aigne
An lá breá earraigh úd,
Gur bhreá thíodh hata dhuit
Faoi bhanda óir tarraingthe,
24 Claíomh cinn airgid –
Lámh dheas chalma –
Rompsáil bhagarthach –
Fír-chritheagla
Ar námhaid chealgach –
28 Tú i gcóir chun falaracht,
Is each caol ceannann fút.
D'umhlaídís Sasanaigh
Síos go talamh duit,
32 Is ní ar mhaithe leat
Ach le haon-chorp eagla,
Cé gur leo a cailleadh tu,
A mhuirín mh'anama.

(ar lean thall ar lch 12)

Leagan 2

I

Eibhlín Dhubh

(i)

5 Mo ghrá go daingean tu !
Lá dá bhfaca thu
Ag ceann tí an mhargaidh,
Thug mo shúil aire dhuit,
Thug mo chroí taitneamh duit,
D'éalaíos óm charaid leat
I bhfad ó bhaile leat.

(ii)

10 Is domhsa nárbh aithreach:
Chuiris parlús á ghealadh dhom
Rúmanna á mbreacadh dhom,
Bácús á dheargadh dhom,
12 Brící á gceapadh dhom,
Rósta ar bhearaibh dom,
Mairt á leagadh dhom;
Codladh i gclúmh lachan dom
15 Go dtíodh an t-eadartha
Nó thairis dá dtaitneadh liom.

(iii)

20 Mo chara go daingean tu !
Is cuimhin lem aigne
An lá breá earraigh úd,
Gur bhreá thíodh hata dhuit
Faoi bhanda óir tarraingthe,
24 Claíomh cinn airgid –
Lámh dheas chalma –
Rompsáil bhagarthach –
Fír-chritheagla
Ar námhaid chealgach –
28 Tú i gcóir chun falaracht,
Is each caol ceannann fút.
D'umhlaídís Sasanaigh
Síos go talamh duit,
30 Is ní ar mhaithe leat
Ach le haon-chorp eagla,
Cé gur leo a cailleadh tu,
A mhuirín mh'anama.

35

(ar lean thall ar lch 12)

Leagan 1 (ar lean)

- 36 Mo chara thu go daingean!
Is nuair thioctfaidh chugham abhaile
Conchubhar beag an cheana
Is Fear Ó Laoghaire, an leanbh,
40 Fiafróid díom go tapaidh
Cár fhágas féin a n-athair.
'Neosad dóibh faoi mhairg
Gur fhágas i gCill na Martar.
44 Glaofaid siad ar a n-athair,
Is ní bheidh sé acu le freagairt.
- Mo chara thu go daingean!
Is níor chreideas riamh dod mharbh
48 Gur tháinig chugham do chapall
Is a srianta léi go talamh,
Is fuil do chroí ar a leacain
Siar go t'iallait ghreanta
52 Mar a mbítheá id shuí 's id sheasamh.
Thugas léim go tairsigh,
An dara léim go geata,
An tríú léim ar do chapall.
- 56 Do bhuaileas go luath mo bhasa
Is do bhaineas as na reathaibh
Chomh maith is bhí sé agam,
Go bhfuaras romham tu marbh
60 Cois toirín ísil aitinn,
Gan Pápa gan easpag,
Gan cléireach gan sagart
Do léifeadh ort an tsailm,
64 Ach seanbhean chríonna chaite
Do leath ort binn dá fallaing –
Do chuid fola leat 'na sraithibh;
Is níor fhanas le hí ghlanadh
68 Ach í ól suas lem basaibh.
- V**
- 177 Mo ghrá thu agus mo rún!
Tá do stácaí ar a mbonn,
Tá do bha buí á gcrú;
180 Is ar mo chroí atá do chumha
Ná leigheasfadh Cúige Mumhan
Ná Gaibhne Oileáin na bhFionn.
Go dtiocfaidh Art Ó Laoghaire chugham
184 Ní scaipfidh ar mo chumha
Atá i lár mo chroí á bhrú,
Dúnta suas go dlúth
Mar a bheadh glas a bheadh ar thrúnc
188 'S go raghadh an eochair amú.

Leagan 2 (ar lean)

- (iv)**
- A mharcaigh na mbán-ghlac !
Is maith thíodh biorán duit
Daingean faoi cháimbric,
Is hata faoi lása.
40 Tar éis teacht duit thar sáile
Glantaí an tsráid duit,
Is ní le grá dhuit
Ach le han-chuid gráine ort.
- (v)**
- Mo chara thu go daingean !
45 Is nuair thioctfaidh chugham abhaile
Conchubhar beag an cheana
Is Fear Ó Laoghaire, an leanbh,
Fiafróid díom go tapaidh
Cár fhágas féin a n-athair.
50 'Neosad dóibh faoi mhairg
Gur fhágas i gCill na Martar.
Glaofaid siad ar a n-athair,
Is ní bheidh sé acu le freagairt.
- (vi)**
- Mo chara is mo ghamhain tu !
55 Gaol Iarla Antroim
Is Bharraigh ón Allchoill,
Is breá thíodh lann duit,
Hata faoi bhanda,
Bróg chaol ghallda,
60 Is culaith den abhras
A sníomhthaí thall duit.
- (vii)**
- Mo chara thu go daingean !
Is níor chreideas riamh dod mharbh
Gur tháinig chugham do chapall
65 Is a srianta léi go talamh,
Is fuil do chroí ar a leacain
Siar go t'iallait ghreanta
Mar a mbítheá id shuí 's id sheasamh.
- (xix)**
- 177 Níor dheineas dá chaint ach magadh,
Mar bhíodh á rá liom go minic cheana.
- (xx)**
- Mo chara thu is mo chuid !
180 A mharcaigh an chlaímh ghil,
Éirigh suas anois,
Cuir ort do chulaith
Éadaigh uasail ghlain,
Cuir ort do bhéabhar dubh,
185 Tarraing do lámhainní umat.
Siúd í in airde t'fhuip;
Sin í do láir amuigh.
188 Buail-se an bóthar caol úd soir